

Performa 6 | 2017. szám
kultúratudományi és társadalomfilozófiai folyóirat

Főszerkesztő: Vajda Mihály

Szerkesztőbizottság:

Antal Éva

Fogarasi György

Kicsák Lóránt

Körömi Gabriella

Kukla Krisztián

Kusper Judit

Nemes László

Simon Attila

Szabó Csaba

Széplaky Gerda

Takács Ádám

Válastyán Tamás

Kiadja: Eszterházy Károly Egyetem Bölcsészettudományi Kara

Felelős kiadó: Dr. Pintér Márta dékán

Kapcsolat: performa@ektf.hu

ISSN 2498-731X

Webmester: Faa Balázs

Horváth Eszter

Intuíció, invenció, intenció
(Psyché rejtélye)

I.

„»Az az szóval kezdődik *hát* e szöveg...«

Ez az *igitur* egy *Psyché*hez szól, neki és előtte, de róla is beszél, *psyché* pedig nem lenne más, mint az a forgó *speculum*, mely az ugyanazt a másik számára közvetíti: »Par le mot *par...*« Ez a másik számára való közvetítése az ugyanaznak *csupán* kitalálás (*invenció*), mondanánk játszva, délibáb vagy csodás tükörhatás, státuszát tekintve egyszerű találmány, értsd: valamilyen technikai diszpozitív. De a kérdés továbbra is fennáll: invenció-e a *psyché*?

A mese elemzése soha nem érne véget; én itt hagyom abba. A *Mese*, mely a meséről szól, nem csak annyiban talál ki valami újat, hogy egy olyan történetet mesél el, amely nem történik meg, amely nem rajta kívül történik meg, és amely tulajdonképpen önmaga alapító föltalálása és közbeavatkozása (*in(ter)vention*).” (Jacques Derrida: *Psyché. A más feltalálása*)

A mese, Ponge *Meséjének* elemzése soha nem érne véget, Derrida itt hagyja abba – itt kell hát felvennünk a mese fonalát, mert a kérdés továbbra is fennáll, élesen, nekünk szegezve: „invenció-e a *psyché*?”, vagy inkább intenció, esetleg intuíció, merülhetne fel a meglepett olvasóban... Hiszen kulcsszavak ezek, hívószavak, melyekkel a XX. század francia gondolkodásának különféle tudat-konstellációi írhatók le – bizonyos értelemben a XX. századi francia filozófia alakulásának, áramlatai összjátékának egyfajta mozgó mátrixát adják meg: identitás és alteritás flexibilis kapcsolatának változó tudatstruktúráit.

Mindhárom elem, a maga sajátos kapcsolódási pontjaival, önálló értelemhálót hoz létre – a három önálló háló számos-számtalan ponton kapcsolódhat, ezek részben megvalósult, kidolgozott kapcsolatok, mások látensek, virtuálisak, vagy pusztán csak lehetségesek – gondoljuk csak el, hogy pusztán csak a differenciafilozófiák hány ponton kapcsolódnak és térnek el egymástól! A háló a maga teljességében nyilván átláthatatlan, összességében azonban mégiscsak elmondható, hogy a francia XX. század intuíció,

invenció és intenció mozgás- és erőterében alakult, és alakult át szüntelen, ekként folyt át a XXI. századba, ekképp *aktuális*, itt és most.

Intuíció, invenció, intenció: együtt-állnak, sőt, együttállásuk meghatározó. Mégis: kapcsolatuk tisztázatlan, használati értékük (egy bizonyos kontextusban kialakult jelentésük) bizonytalan – dekonstruálásuk, újragondolásuk tehát időszerű...

Hiszen dekonstruáltuk Nietzschével Istent, Foucault-val az Embert, Jean-Luc Nancyval végül a Jelenlét utolsó bástyáját, a Testet is – immár tudjuk, milyen hatalmas, impozáns, teljes tudatunkat meghatározó (és behatároló) invenciók voltak ezek, világteremtő, mindenható, mindent átható jelenlét-konstrukciók. Immár más a pozíciójuk, más narratívában más szerepkört osztottunk rájuk, úgymond, helyükön tudjuk kezelni őket, helyi értékükön.

De a jelenlét dekonstrukciójában a jelenlét megragadásának gesztusai sem maradhatnak érintetlenek: intenció, intuícia és invenció újragondolása ezen a ponton válik szükségessé.

Az intenció és az invenció kapcsán vannak támpontjaink:

1. "Intention-intension" – Nancy nem akarati aktusként, hanem impulzusként, hajtóerőként értelmezi és viszi tovább a Derrida által ellehetetlenített értelmezői szándékot. Az intenció nem a jelenlévő fenomént célzó tudat, hanem a közvetlen közelében kibontakozó anyag vonzásában, a külvilág által érintett test re-akciója. Az in-tenció így extenzív értelmet nyer: a tudat megnyílik, sőt kitör, az ismeretlen vonzásában állva afelé törekszik. Ez a törekvő megnyitás Nancy (egyik) invenciója: a dekonstruáltat önmagából kifordítva új pályára állítja – átírja, mondaná Derrida. Nancy dekonstruktív invenciója ilyen értelemben „in(ter)venció” (vö. *Psyché . A más feltalálása*)

2. Az invenció tekintetében Derrida igazít el. A dekonstrukció az invenció elmélete és gyakorlata – annak performatív és konstatív oldala egyben, egymás tükrében, mondanánk a *Psyché* szellemében, egymásra vetítve, együtt-állva. Akárcsak Ponge *Meséje*, „[m]egformál egy kezdetet és ugyanerről a kezdetről beszél; ezzel az egymástól elválaszthatatlan, kettős gesztussal alapítavá válik. E nélkül az egyediség és újdonság nélkül nem lenne invenció”. Vagy néhány oldallal előbb: "A dekonstrukció vagy

találékony, vagy nem is létezik; nem éri be módszeres eljárásokkal: úttörő akar lenni; megy előre és jelzőkarókat tűz ki; írása nem egyszerűen csak performatív, hanem új performativitások számára hoz létre szabályokat, más konvenciókat; és soha nem akar megtelepedni a performatívum és konstatívum ellentéte által teremtett teoretikus biztonságban. *Fellépése* afirmációval jár, mely az esemény, a hatálybalépés és az invenció »jövéséhez« kötődik. Ezt viszont csak úgy teheti meg, ha dekonstruálja a föltalálásnak azt a fogalmi és intézményi szerkezetét, mely eddig döntött a találmányról és a föltalálás erejéről; mintha a föltalálás egyfajta hagyományos státuszán túl, újra ki kellene találnia a jövőt.” (vö. *Psyché...*)

Ezt teszi a dekonstruktor: az általa feltalált „diszpozitív” megnyitja a múltat a jövőnek, a létezőt a létrejövőnek. Megnyitja, anélkül, hogy megtagadná. Rést üt rajta: ehhez kell az intuíció.

3. Az intuíciót viszont – fel kellene találni; 2500 évnyi tapogatózás után „megragadni”, bár számíthatunk rá, hogy ismét túljár az eszünkön: ez a dolga.

Most, a *Logosz* dekonstrukcióján túllendülve, tehetnénk még egy kísérletet...

A dekonstrukcióval új alapra helyeztük a létünket meghatározó hatalmi pozíciókat, mondhatnánk, ha posztdekonstruktív világunkban bármilyen alapnak helye lenne – immár nincs. A dekonstrukciót követő gondolkodásnak nincs alapja, nem követi semmilyen felépítmény, tulajdonképpen *nincs* is, nincs *jelen*. Megragadhatatlan, minden állítást nélkülöző, ráció és fikció határán lavírozó, megállíthatatlan és minden állítást elsöprő gondolatfolyam – nincs az a földhözragadt materializmus, megvalósult vagy megvalósítható realizmus, amely állításokba zsugoríthatná, és állításonként megcáfolva túlléphetne rajta.

A dekonstruktív gondolkodás *tagadhatatlan* – akárcsak a freudi tudatalattiban: tagadásnak itt helye nincs.

A dekonstrukciót követő gondolkodás nyitott, a dekonstruktor, amerre jár, minden zárt rendszert megbolygat, alapjaiban megrendít – alaposan, ellenállhatatlanul, magával ragadóan. A *différance* minden zárat felnyitó kulcsszó, a *différance* felszabadító. A dekonstruktor felszabadít, sőt: életre kelt – a dekonstrukció maga egy felmérhetetlen erejű invenció, annak klasszikus formájában, amennyiben új életre kelti a dekonstruált rendszert,

fogalmat, problémát. A pszichoanalízis volna erre a legjobb példa: a dekonstrukció átíratában megerősödve áll ma előttünk.

Az eddigiek szellemében a *Logosz* dekonstrukciója annak nem megtagadása, hanem felszabadítása: de hogyan lehet megnyitni a *logoszt*, hogyan tegyük ki a rációt önmaga másának – az irracionálisnak? Hogyan ne veszítsük el az eszünket mindeközben? Hogyan léphet túl a ráció önmagán? Hogyan haladhatja meg önmagát?

A *Logosz* megszabadul a mítoszoktól, kivetkőzik a meztelenségét takaró mítoszlepelből, mondja Jean-Luc Nancy: mivel már nem tudja megvalósítani önmaga mítoszáét, vagyis azt a mítoszt, amivé válni szeretett volna (önmaga alapjainak és céljainak teleologikus vagy eszkatologikus egységmítoszáét). Mítoszaiból, mítospáncéljából kivetkőzve még több, egyre több racionalitásra van szüksége, létfontosságú, hogy minden eddiginél ésszerűbb legyen: a rációnak meg kell haladnia önmagát! ¹

A *Logosz* tehát önmagát meghaladni, önmagát túlélni képes, szubverzív hatalom – és a szupplementaritás dekonstruktív logikája hamvaiból is képes újjáéleszteni.

Szupplementaritás: a létrehozó és elengedhetetlen többlet, amely minden zárt struktúra létrejöttékor a háttérből támogat, az ok-okozat linearitásán túl; a háttér, amelyből az ész alakzatai kirajzolódhatnak – a rációnak ez a szupplementense, ez a „plus-de-raison” lenne talán az intuíció. Talán.

Az ész önmagán túlsordulása, amit Nancy gyakran kitörésként, kirobbanó erejű eseményként ír le, ebben rejlik talán az invenció performativitása, ezen a ponton csapna át a konstatív ész performatívba. Ez volna a fordulópont, a kettő közötti *différence* momentuma – a foncsor, mondaná Rodolphe Gasché, a tükör két oldala között.²

¹ vö. Nancy, *La pensée dérobée*, Paris, Galilée, 19.o.: “la nudité est le dépouillement des mythes. Le dépouillement des mythes ne peut plus vouloir dire le congé signifié au *muthos* par le *logos*. Il révèle au contraire, comme la fin du dernier mythe de l’Occident, comment le *logos* ne peut plus se configurer lui-même comme le *muthos* qu’il voulut être: le mythe de son auto-fondation et de son auto-téléologie ou de son auto-eschatologie. Au bout d’une histoire qui se voulut histoire rationnelle de la raison, il faut encore plus de raison – infiniment plus de raison – tout autant que plus de dépassement de la raison par elle-même”

² vö. R. Gasché: *Le tain du miroir*, Paris, Galilée, 1995.

A *différance* momentuma – amely, megkockáztatom, az intuíció legkézzelfoghatóbb, legpontosabb „meghatározása”, vagy legalábbis a helyének többé-kevésbé pontos behatárolása – „megközelítőleg” a ráción túlmutató ész-lelet: „Ott, ott valami nem stimmel, ott a kiút” – ennél közelebbi meghatározásunk nincs, de ezzel is jóval közelebb kerültünk az intuícióhoz, mint az ésszerűség elmúlt 2500 évében. Hisz az intuíció problémája végigkíséri a filozófiatörténetet, Platóntól Bergsonig és Bergson szellemében tovább. Mondanunk sem kell, mindeközben ellenáll minden „meghatározásnak”. Mintha nem volna helye a konstatív szférában, megállapításokat ne várjunk, se tőle, se róla: az intuíció nem megállapítható, talán meg sem állítható, önmagában meg sem áll. Valahogy mindig kicsúszik a kezünkből. Racionálisan használhatatlan, nyilván, hisz túlmutat a ráción.

Túlmutat, sőt nyílegyenesen átszeli azt – és a ráció értetlenkedése mellett irányt ad a gondolkodásnak.

Deleuze bergsonizmusa a performativitás felől világít rá az intuícióra: úgy véli az intuíció az egyetlen „egzakt” módszer, amely segít eligazodni az álproblémák között. Performativitása utat vág a konstatív állítások káoszában.

Álprobléma az, ami önmagában ugyan tökéletesen ésszerű, ámde irreleváns. Az intuitív gondolkodó tudja, mert érzi, hogy ezekhez nincs köze – ez a „köz”, a közvetlen érintettség az elsődleges: egy önmagában helyes gondolat azért válhat álproblémává, mert nincs közvetlen kapcsolata az adott gondolati aktussal, illetve a gondolkodóval és így megtöri a gondolati folyamat koherenciáját.

Az intuíció egzaktsága, bármilyen meglepő is a terminus: az evidencia egzaktsága (akárcsak Ponge-nál: „Az az szóval indul hát e szöveg / És első sora igazat mondó.”), a tapasztalat egzaktsága, pontosabban a létrejöttében megtapasztalt, az előállított igazságé. Nem mérhetőségénél fogva egzakt, hanem esemény-jellegénél fogva – nem térben, hanem tartamban. Az intuíció eszerint nem fizikai, hanem metafizikai esemény lenne. Egzaktsága a megélt, megtapasztalt, megvalósított metafizika egzaktsága: pontosan az, aminek elgondoljuk – mint Descartes *Cogito*-ja: minden gondolati aktusban szükségszerűen igaz.

Az igazság az, hogy a filozófiában, sőt, másutt sem annyira az a feladat, hogy megoldjuk, hanem inkább az, hogy megtaláljuk, tehát, hogy megfogalmazzuk a problémát. Mert egy jól megfogalmazott elméleti probléma már megoldást is nyert. Ezen azt értem, hogy a megoldás létezik, még ha esetleg rejtve marad is – mondhatni el van fedve: már csak fel kell fedni, fel kell fedezni. A probléma megfogalmazása azonban nem pusztán felfedezés, hanem feltalálás. A felfedezés olyasmire vonatkozik, ami már előzőleg is létezett, aktuálisan, akár virtuálisan; amivel kapcsolatban bizonyos volt tehát, hogy a felfedezés előbb-utóbb be fog következni. A feltalálás olyasmit hoz létre, ami korábban nem létezett: az is előfordulhatott volna, hogy sohasem kerül rá sor. A feltalálást célzó erőfeszítés gyakran már a matematikában is, a metafizikában pedig még inkább abban áll, hogy megteremtjük a problémát, hogy megalkotjuk azokat a terminusokat, amelyekben a probléma majd megfogalmazódik. A probléma megfogalmazása és megoldása itt szinte egyet jelentenek: a valódi nagy problémák csak a megoldásukkal egy időben fogalmazódnak meg.³

A helyesen megragadott probléma: döntés, a helytelen lehetőségek automatikus félresöpörése, egyszerre performatív és konstatív invenció.

Az intuíciónak, úgy tűnik, a probléma invenciójának performativitásához, pontosabban az invenció esemény-jellegéhez van köze: amikor például Ponge *Meséjének* tükre „működésbe lép”, és megmutatja, hogy „az abszolútumnak két oldala van”. Bergsonnal szólva: a metafizika által megragadott szellem és a tudomány által megismert anyag, az egymástól alapvetően, strukturálisan, sőt, *infra*-strukturálisan különböző tartam és tér. (vö. „Az abszolútum különbség, a különbségnek azonban két arca van: fokozatbeli és természetbeli különbség”.⁴) Test és lélek, aktív és passzív, anyagi és szellemi – a konstatív és performatív dimenziók kettőssége nyilván eddig sem volt ismeretlen a filozófiatörténetben, az viszont, hogy ez a kettősség az abszolútum két, egymással különbségük mentén kommunikáló és egymást különbségükben megerősítő oldala, ez a felismerés új irányt ad korunk fizika és metafizika határán kísérletező gondolkodásának.

A test-lélek kontinuitás már Bergsonnál a tartam intuíciójával kezd plasztikussá válni, Deleuze bergsonizmusában korszakalkotó jelentőségűvé duzzadt, de a

³ Bergson, *La pensée et le mouvant*, id. Deleuze *A bergsoni filozófia*, Budapest, Atlantisz, 2010. 20.

⁴ Deleuze: *A bergsoni filozófia*, 40.

(poszt)posztstrukturalista materializmusok és realizmusok hálójában lett létfontosságú az abszolútum eme két oldalának (az abszolút tükör két oldalának) együttes tapasztalata. Az intuíció Deleuze-nél a kettő egybeesése, a konstatív és a performatív együttállásának eseménye, a „tükör eseménye” (vö. Gasché), a tükörkép(kép) megtörése: a közvetlen kapcsolat a tükör innen-je és túl-ja között.

Derrida tükre viszont nem törik meg. A reflexió játéka megállíthatatlan – és itt kezdődik (újra) a spekuláció, itt kezdődik Psyché története: a tükör belsejében.

II.

„«Az az szóval kezdődik *hát* e szöveg...»

Ez az *igitur* egy *Psyché*hez szól, neki és előtte, de róla is beszél, *psyché* pedig nem lenne más, mint az a forgó *speculum*, mely az ugyanazt a másik számára közvetíti: „Par le mot *par...*” Ez a másik számára való közvetítése az ugyanaznak *csupán* kitalálás (*invenció*), mondanánk játszva, délibáb vagy csodás tükörhatás, státuszát tekintve egyszerű találmány, értsd: valamilyen technikai diszpozitív. De a kérdés továbbra is fennáll: invenció-e a *psyché*?

A mese elemzése soha nem érne véget; én itt hagyom abba. A *Mese*, mely a meséről szól, nem csak annyiban talál ki valami újat, hogy egy olyan történetet mesél el, amely nem történik meg, amely nem rajta kívül történik meg, és amely tulajdonképpen önmaga alapító föltalálása és közbeavatkozása (*in(ter)vention*).”

Psyché, ill. a *psyché* – a probléma nyitva marad Derrida *Psyché*-szövegében. Különbségüket érzékelteti, de nem bontja ki Derrida. Invenció-e a *psyché*? A kérdés nyitva marad. Erősz és *Psyché* kettőse, test és lélek reflexiója végigkíséri Derrida *Mese*-olvasatát; tudjuk, hogy a reflektáló lélek működésének évezredes titkát rejti ez a *speculum*, hogy Derrida nyilván spekulál, nem fejt ki a psziché invencióját, nem teljesíti be, nem valósítja meg annak rendje és módja szerint, az invenció performatív-konstatív kettősségében. *Psyché* intuíciója nyílt kihívás marad; lehet-e másmilyen? Lehet-e a pszichét *mint olyat* konstatálni, vagy megvalósítani?

Jean-Luc Nancy teljes életműve e körül forog. „Psyche ist ausgedehnt, weiss nichts davon” – hangzik és visszhangzik a freudi rejtély, újra és újra, megállíthatatlan hullámokat

vetve, újabb és újabb értelembugyrokkaal gazdagodva. Psyché (Erósz kedvese) öntudatlanul fekszik (a mítosz szerint Erósz mellett, avagy előtt), foghatnánk rövidre, de Psyché, illetve a psziché kettőssége azonnal megnyitja az értelmezés terét: a psziché térbeli, kiterjedt, anyagi, és mit sem tud róla, fogalma sincs az egésztől – ezért (!) tudattalan. A szöveg enigmatikus gazdagsága kimeríthetetlen.

Psyché aktív, lendületbe hoz, mozgásban tart, soha meg nem áll, még akkor sem, amikor „ausgedehnt”, amikor kiterülve, „holtra válva” fekszik mélyen a tudatunk „alatt”. A psziché tudat alatt aktív, performativitása a tudaton kívül, más dimenzióban nyilvánul meg, a szimbolikus és imaginárius szférák konstatívuma csak reflexív ráadás, szupplementum, „Mese, habbal” mondhatnánk.

Derrida itt, a róla elnevezett szövegben, nem közelít rá Psychére – a rá jellemző türelemmel várja, hogy a másik tegye meg az első lépést. Psyché sem közelít, “weiss nichts davon”, mit sem tud az egésztől, a „köz”-ről sem, ami Derridától elválasztja. Psyché közvetlen – mi sem áll távolabb Derridától.

És mégis, a specifikusan derridai „köz”, a *différance* lehetne az a ráción túlmutató ész-lelet, amellyel *megközelítőleg, érintőleg*, ámde az intuíció pontosságával rávilágíthatnánk Psyché rejtélyére. Mert, ha követjük Jean-Luc Nancy intuícióját, Psyché nem pusztán a test reflektáló tükörképe – sokkal inkább a reflexió aktív pólusa, a gondolat performativitásának kulcsfigurája: intenzív és impulzív létaffirmáció (vö. Jean-Luc Nancy: *Corpus*). Psyché kiterjedt, anyagi, testi, és mit sem tud erről – a nem-tudás az ő kiterjedt világa, tudat-talan, a *logosz* hatalma nem terjed ki rá: nem kötik a meghatározások, a grammatika, a logika nyűgjei, nem korlátozza a tagadás szabályokat felállító szelleme. Psyché az örök igent-mondó, aktív affirmáció, ámde nincs köze a megállapítások konstatív világához, sokkal közelebb áll az őket közvetlenül létrehozó performativitáshoz: impulzus, lendület, életöszön.

Jean-Luc Nancy inventív dekonstrukciójának egyik legnagyobb érdeme, hogy nem tántorodik meg a közvetlenség tapasztalatától: a derridai *différance* örökségének intuitív oldalát kidomborítva a dekonstrukciót differencia-filozófiából aktuál-filozófiává írja át.

Derrida elragadtatottan csodálja Erósz és Psyché, test és lélek verbális tükörjátékát, a spekulatív ön-reflexió szinte passzióvá nő a szövegeiben, a tulajdon spekulatív

önéletrajzában – de Derrida a passzió passzív oldalát éli és írja meg. Jean-Luc Nancy azonban közvetlenül érintett, test és lélek passziója nála a szó legintenzívebb értelmében vett „szenvedély”. Nancy nem áll meg a tükör előtt, bármennyire vonzó is, amit abban lát – pontosabban „gondolkodás nélkül” enged a vonzalomnak, belép a tükörbe. Az *Ego Sum*, a *Corpus* ennek a közvetlen tükör-élménynek a hozadéka – külön-külön, és együtt, az “*ego sum corpus*” állításában napjaink gondolkodásának legaktívabb gócpontját fogalmazzák meg. Ennyiben is „aktuális” ma a dekonstrukció. Aktuális és inventív és irányt mutató – az ésszerűség keretein belül, és azon túl.

Az ésszerűség keretein belül és azon túl: a fikció végtelen mezőin találjuk magunkat. A fikció lesz iránymutató, amennyiben *a fikció akció* – Nancy nem győz emlékeztetni rá: a fikció (vö. *fingere, fingimus*: alkotni, létrehozni) alkotó tevékenység. Nem lepődünk meg tehát azon, hogy Nancy egy komplett „fikcionális” ontológia megírását kezdeményezi. Ennek az ontológiának a középpontjában Psyché áll, Psyché fikciója, avagy invenciója – pontosabban.

Pontosabban Psyché kidolgozatlan... Alakja át- meg átszövi Nancy szövegeit, de története sosem teljes. Fragmentumokban, sugallatszerűen szól bele a diskurzusba, de minden alkalommal eldönti annak irányát – Psyché intuitív.

Legteljesebben talán Derrida Nancy-könyvében áll össze történetté (*Le toucher, Jean-Luc Nancy*), Derrida összeillesztgeti a cserepeket, kifejti a Psychében rejlő alternatív eredet-történetet, megírja Psyché meséjével a létrejövés allegóriáját – Nancy szabadon játszatja, Derrida megfogalmazza. Mintha működésbe lépne Derrida Nancy-értelmezésében a deleuze-bergsoni értelemben vett intuíció: a probléma a maga legpontosabb megfogalmazásában áll elő. Derrida a tudat-talan, abszolút anyagi psziché figuráját összeköti Nancy *Ego sum*-jának *unum quid*-értelmezésével:

Unum quid, valami se-test-se-lélek kinyitja a száját és azt mondja, illetve kijelenti, hogy «*ego sum*». Habár ez így túlzás. *Unum quid* nem rendelkezik szájjal, amit mozgathatna, kinyithatna, ahogy értelme sincs, amit saját magára reflektálva működésbe hozhatna. Mégis, valami megnyílik (vagyis mintha száj volna, száj formája van), és ez a nyílás egy határozott formát vesz fel, artikulált formává lesz (mintha beszélne, vagyis gondolatot

közölne), ez az artikulált megnyílás végül egy mérhetetlen görcsbe rándulva én-t formáz.
(Jean-Luc Nancy, *Ego sum*, Auber Flammarion, Paris, 1979. 157.)

Ez volna a pillanat, amelyben az anyag „valamivé” válik, megformálódik, át-alakul, és ezzel új dimenzióba lendül át, a szellemibe – ez volna a *différance* momentuma: létrejövés, önaffirmáció, elkülönböződés, a tudattalan psziché önffirmációja, én-né alakulása.

Nem elhanyagolandó, hogy Nancy Descartes-értelmezése ebben a könyvben „fabula”, akárcsak Ponge Derrida által értelmezett *Fable*-szövege. A kötetet (*Ego sum*) Nancy a következő versikével indítja:

ego sum, *dum scribo*,
ego sum – *larvatus prodeo* –
ego sum: *mundus est fabula*,
ego sum *unum quid*...

– dőlt betűvel a rá következő fejezetek címeit adja meg (vö.: vagyok, miközben írok.... más-ként lépek elő, ... a világ ki-talált, ... *valami* vagyok) – és ennek szellemében, tartalmilag és formailag egyaránt a fikció fogja vezérelni Nancy *cogito*-értelmezését, mégpedig a tett-ként, akcióként, létrehozó aktusként felfogott fikció.

Nancy meséjéből pedig egy teljes értékű ontológia bontakozik ki, akciók és interakciók ontológiája, egy tökéletesen performatív ontológia: azt teszi, amit mond, úgy, ahogy mondja, miközben mondja.

Feszés és impulzív érintés-ontológia tör így a felszínre, Nancy és Derrida között, Nancy és Derrida köztes intuíciójából, objektív invenciók és szubjektív intenciók határán, illetve azon túl, tudat-talanul, a reflexió tükrében, spekulálva.

Folytatása következik.